

Časopisi Hrvatski jezik i Jezik

Ham, Sanda

Source / Izvornik: **Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 2015, 65, 2 - 15**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:894746>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

koslovnim snagama. Zbog toga je od ovoga godišta Stjepan Babić član Uredničkoga vijeća, a svoje je mjesto u Uredništvu prepustio Mariju Grčeviću.¹

Jezikoslovna djelatnost Sjepana Babića dostojna je poštovanja, a njegova djelatnost u Jeziku obvezuje nas i čini nam čast da mu obljetnicu osobito i obilježimo – posvećujemo mu cijelo ovo godište Jezika.

Pozvali smo suradnike, prijatelje i poštovatelje djela Stepana Babića da nam pošalju svoje radove za ovo osobito godište tako da će se u sljedećim brojevima nizati ti radovi. Dakako, poziv još uvijek vrijedi i svi su radovi za obljetničko Babićevo godište dobro došli.

Sanda Ham

¹ Mario Grčević suradnik je Jezika od 1996., a 2005. bio je i stručnim tajnikom. Rođen je 14. veljače 1969. godine u Varaždinu. Izvanredni je profesor na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Predaje kroatističke predmete. Autor je niza znanstvenih i stručnih članaka koji su dostupni na stranicama Hrvatske znanstvene bibliografije: <https://bib.irb.hr/lista-radova?autor=261803>. Novom članu Uredništva želimo dobrodošlicu.

ČASOPISI HRVATSKI JEZIK I JEZIK

Sanda Ham

Profesoru Stjepanu Babiću pripadaju ponajveće zasluge što je Jezik uspješan časopis, prepoznatljivo hrvatski, što okuplja znamenita imena hrvatskoga jezikoslovlja, ali nije zatvoren ni jezikoslovnim početnicima, što redovito izlazi, što ima svoje čitatelje i pretplatnike, što je prepoznatljivo ustrojen – jednom riječju, S. Babić zaslužan je za dugovječnost i opstanak Jezika. Dakako, ni zasluge prvoga Jezikova urednika Ljudevita Jonkea nisu ništa manje, ali Lj. Jonke uređivao je Jezik samo 17 godina. U odnosu na Babićevo urednikovanje, doista se može reći *samo* – S. Babić u Jezikovo uredništvo ulazi 1963., a od 1970. glavni je i odgovorni urednik. Na toj je dužnosti bio pune 34 godine, do 2005. Do danas je članom Uredništva, a od ovoga godišta članom je Uredničkoga vijeća. Dakle, 52 godine posvećene Jeziku doista su godine kojima treba pristupiti s poštovanjem.¹

Časopis Jezik, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, prvim je svojim brojem iz rujna 1952. započeo plodonosni znanstveni i stručni jezikoslovni život.

¹ U tisku je knjiga Hrvatski znanstveni časopisi (urednica Ivana Hebrang Grgić) i u toj knjizi i moj rad: Uloga časopisa Jezik i njegovih urednika u hrvatskoj jezičnoj kulturi. Riječ je o radu tematski sličnom ovom, međutim bitno opširnijem i sadržajno bogatijem.

Danas su Jeziku 63 godine; u susret je s hrvatskom i međunarodnom javnosti izašao 310 puta – toliko je brojeva do sada objavljeno. Riječ je o najdugovječnijem jezikoslovnom časopisu u nas. Uz to, Jezik je u hrvatskoj povijesti drugi od dvaju časopisa posvećenih pitanjima suvremenoga hrvatskoga jezika s osobitim obzirom na hrvatsku književnojezičnu normu. Prema kategorizaciji Ministarstva znanosti, riječ je o znanstvenom a1 časopisu. Uz papirno izdanje, Jezik danas izlazi i na Hrčku, a vrlo je posjećena i aktivna i Jezikova Facebookova stranica.

Jezikov naslov i podnaslov

Naslov je časopisa isti od pokretanja časopisa, dakle od 1952. Kritikâ zbog naše vjernosti tradiciji časopisnoga naslova ne izostaje – prigovarali su nam jer se časopis ne zove Hrvatski jezik i jer mu je podnaslov časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, a ne *standardnog*.

Uređivanje časopisa Jezik isprva nije bilo namijenjeno Lj. Jonkeu;² provedba u djelo zamisli Hrvatskoga filološkoga društva o pokretanju časopisa za normativna pitanja suvremenoga hrvatskoga jezika povjerena je Stjepanu Ivšiću, a Lj. Jonkeu bilo je namijenjeno mjesto u uredništvu. S. Ivšića zdravlje nije služilo tako dobro da bi mogao pokretati novi časopis, pa je Jezik došao u Jonkeove spasonosne ruke. Tako je Lj. Jonke naslijedio Ivšića i prije nego što je Ivšić preuzeo poslove glavnoga urednika, a i ime je časopisu već bilo zadano – HFD nije prihvatilo Ivšićev prijedlog da se novi časopis nazove Hrvatski jezik, nego je prihvaćen prijedlog tadašnjega predsjednika HFD-a Antuna Barca i časopis je tada nazvan onako kako se i danas zove: Jezik, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika.³

Zaziva za promjenom imena Jezika u Hrvatski jezik bilo je nekoliko čim je Hrvatska krenula demokratskim putem i čim se osjetilo da se pridjev hrvatski može slobodno upotrebljavati. Jezikovo je uredništvo smatralo da naziv ne treba mijenjati, a S. Babić sažeto je naveo Jezikove razloge da ostane pri svom imenu Jezik:

„Prvo, jer je on cjelina sa svojim podnaslovom, a cjelina jasno kazuje što je predmet časopisa.

Drugo, naslov Hrvatski jezik jest nešto uži i određeniji od naslova Jezik, ali još uvijek preširok za njegov sadržaj.

Treće, jest da je 1938/39. godine izlazio časopis Hrvatski jezik, ali nije prestao izlaziti zbog političke prisile pa časopis Jezik nije njegov izravni nastavljaj i pridjev hrvatski nije izostavljen zbog zataje hrvatskoga imena, nego je stavljen u podnaslov radi jasnoga određenja područja na kojem će djelovati.

Četvrto, zbog potiranja hrvatskoga imena sada je navala da se ono upotrebljava što više, ali ne valja u tom prelaziti u drugu krajnost jer bi se ubrzo moglo dogoditi da vidimo kako smo u tom pretjerali i da sami, bez ikakve prisile, počnemo smanjivati njegovu

² Ljudevitu Jonkeu, o stotoj obljetnici njegova rođenja, posvećeno je 54. godište Jezika.

³ O povijesti časopisa Jezik, urednicima (pa i uredniku Jonkeu), suradnicima i Jezikovu imenu, govori Babić (1980.), Ham (2004.).

učestalost. Najbolje je kada je sve s mjerom. Est modus in rebus, sunt certidenique fines* – rekao je rimski pjesnik Horacije.

Peti razlog nije toliko važan, ali ga je ipak dobro spomenuti. Promjena naslova poremetila bi bibliografsko jedinstvo časopisa.“

*Postoji mjera u stvarima, postoje napokon određene granice (za sve) (Babić, 1990.: 2.)

Ostala je zapamćena kritika iz 1996. u Danu (Dalmatinskim novinama)⁴ gdje je objavljen članak naslovljen: Bezimeni Jezik. Časopis bez nužne naznake, s nadnaslovom Nastavak jugoslavenske prakse nijekanja hrvatstva. Članak je bio očito smišljen radi blaćenja Jezika i njegovih urednika jer se jugoslavenčenje, za što je Jezik optužen, u Jeziku ne može pronaći. Na taj se članak iz Dana osvrnuo D. Brozović pišući prigodom 33. obljetnice urednikovanja S. Babića i razložno opovrgnuo neutemeljene optužbe zbog tobožnjega bezimenoga časopisa jer u naslovu nema *hrvatski*, jer se ne zove Hrvatski jezik. (Brozović, 1996.: 42. – 43.). Brozović je tada istaknuo da je u Hrvatskoj postojao časopis Hrvatski jezik koji je izlazio 1938. – 1939. i da bi isti naslov mogao dovesti u zabunu i ponovio razloge koje je S. Babić naveo 1990.

Budući da se 1952., u vrijeme pokretanja časopisa, nije upotrebljavao naziv standardni jezik (u onom značenju u kojemu ga je D. Brozović na velika vrata uveo 1970. svojom knjigom Standardni jezik), naziv je književni jezik u skladu s vremenom Jezikova pokretanja. Makar se danas češće upotrebljava naziv standardni jezik, Jezik ne odustaje od svojega podnaslova: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika. U vezi s time treba napomenuti da se naziv književni jezik u Jeziku upotrebljava istovrijedno nazivu standardni jezik. Književnoumjetnički stil u Jeziku razlikujemo od književnoga (standardnoga) jezika. Uz tu našu vjernost svojoj tradiciji, možemo i ovdje dodati razlog koji je S. Babić 1990. naveo – promjena naziva poremetila bi bibliografsko jedinstvo časopisa,⁵ a čitateljima i dobronamjernicima jasno je da u Jeziku ne pišemo o književnom jeziku kao književnoumjetničkom stilu ili jeziku književnosti, nego da je naš predmet upravo hrvatski jezik koji se od 1970. naziva standardnim hrvatskim jezikom.

O tradiciji i povezanosti hrvatskih časopisa

Časopisni je hrvatski jezikoslovni prvak, manje je poznato, Ivšićev Hrvatski jezik iz 1938.⁶ Dakako, bilo je mnoštvo književnih i kulturnih hrvatskih časopisa

⁴ DAN (Dalmatinske novine), hrvatske dnevne novina iz Splita. Prvi broj tiskan je 14. svibnja 1995. godine, a posljednji 19. veljače 1998. godine. Vlasnik te glavni i odgovorni urednik bio je Joško Kulušić.

⁵ Upućujem čitatelje na Jezikovo 52. godište (2005.), 5. broj gdje su objavljena dva članka, kratka rasprava o nazivima književni i standardni jezik – D. Brozović, O početku hrvatskoga jezičnog standarda, str. 186. – 192.; S. Babić, Uz članak O početku hrvatskoga jezičnog standarda, str. 193. – 195.

⁶ Uz časopis Hrvatski jezik od nedavna uvijek valja dodati Ivšićevo ime ili godinu izdanja ili koju prepoznatljivu odredbu – naime, 2014. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje pokrenuo je časopis

prije Ivšićeva Hrvatskoga jezika, važna su i presudna djela hrvatskoga jezikoslovlja objavljivana u književnim časopisima 19. st.⁷ Međutim, ni jedan od tih časopisa nije bio isključivo jezikoslovni pa onda ni posvećen isključivo normativnim pitanjima hrvatskoga jezika kao što je to Ivšićev Hrvatski jezik. Hrvatske književnojezične teme, normativna pitanja i odgovori koje su hrvatski jezikoslovci, književnici i kulturnjaci cijelo stoljeće objavljivali po različitim hrvatskim časopisima za književnost i kulturu, sada su se našla na jednom mjestu – u Ivšićevu Hrvatskom jeziku. Riječ je, dakle, o časopisu koji ima duboki korijen u hrvatskoj časopisnoj tradiciji bez obzira na to što je prvi jezikoslovni časopis za književnojezična pitanja u nas. Časopisu je izdavač bilo Društvo »Hrvatski jezik« i izlazio je tek jednu godinu – podijelio je nesretnu sudbinu svojega urednika Stjepana Ivšića,⁸ ali je baš kao i urednik zauzeo važno mjesto u povijesti hrvatskoga književnoga jezika. Izdavač našega suvremenoga Jezika Hrvatsko filološko društvo smatralo je Hrvatski jezik Jezikovim prethodnikom do te mjere da je urednikom Jezika trebao postati Stjepan Ivšić, a Jezik se trebao zvati Hrvatski jezik:

„Jedan od osnovnih zadataka koje je na sebe preuzelo HFD odmah od svog osnutka bila je i briga za kulturu hrvatskoga književnog jezika. Stoga su među prvim poslovima bili izrada hrvatskoga pravopisa i izdavanje časopisa kojemu je glavna svrha bila kultura hrvatskoga književnoga jezika i problem njegove standardizacije na područjima gdje norma još nije bila ustaljena i izgrađena... prihvaćen je prijedlog da se pokrene takav časopis i da se za njegova urednika predloži prof. Stjepan Ivšić... Zbog slabog zdravstvenog stanja prof. Ivšić nije mogao obavljati povjerenu mu dužnost, pa je za glavnog urednika izabran prof. Ljudevit Jonke. Njegovim se nastojanjem časopis pojavio u rujnu 1952. Kao delegirani urednik prof. Ivšić se pored pribiranja građe brinuo i o imenu toga lista. Predložio je Upravnom odboru Hrvatskoga filološkog društva da se časopis zove – kao i njegov prethodnik – „Hrvatski jezik“. Tadašnji predsjednik Hrvatskoga filološkog društva, akademik i sveučilišni profesor dr. Antun Barac predložio je naziv „Jezik“ s podnaslovom „časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika“. (Babić, 1980., str. 75.)

pis istoga imena i slične tematike pa bi moglo doći do zbrke ako se upotrijebi samo ime časopisa bez pobliže odredbe. Institutov Hrvatski jezik nema čak ni napomene o tome da je 1938. – 1939. izlazio časopis Hrvatski jezik. Dakako, jezikoslovci bi trebali znati da Hrvatski jezik iz 2014. i Hrvatski jezik iz 1938. – 1939. nisu isti časopis, međutim, tomu nije tako. Na Međunarodnom sam kroatističkom znanstvenom skupu 17. listopada 2014. u Pečuhu izlagala o odnosu časopisa Hrvatski jezik i Jezik (skraćena inačica ovoga rada); nekolicina me kolega došla poslušati misleći da će biti riječi o Institutovu Hrvatskom jeziku – nisu znali da postoji i stariji, ugledan i za hrvatsku jezičnu kulturu važan imenjak.

⁷ Primjerice, znamenita i prijelomna slovopisna reforma Ljudevita Gaja Pravopis iz objavljena je 1835. kao članak u Danici; prva ilirska gramatika i u mnogočem prva hrvatska gramatika u suvremenom smislu, Babukićeva Osnova slovnice slavjanske narječja ilirskoga objavljena je 1836. u nastavcima u Danici (br. 10. – br. 15.); Šulekov članak koji je bitno utjecao na naše poimanje dvoglasnika u fonološkom, fonetskom i pravopisnom smislu, O dvoglasu ie, objavljen je 1854. u Nevenu; važne i utjecajne Jagićeve pravopisne rasprave objavljivane su 1864. u Književniku.

⁸ O Stjepanu Ivšiću, uz iscrpan pregled i popis literature, Damjanović, 2012., Ham (2012. – 2013.)

Ivšićev će Hrvatski jezik Uredništvo Jezika 1969. nazvati jedinim Jezikovim prethodnikom u Hrvata. O tom piše u Jezikovu članku Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika. Makar je uz taj članak potpisano Uredništvo Jezika, čini se da ga je napisao Stjepan Babić jer cijeli ulomak iz toga članka čitamo u Babićevu radu u Spomenici Hrvatskoga filološkog društva (Babić, 1980., str. 76.).

U Jeziku se ovako kaže:

„Jezik« je imao samo jednog prethodnika u Hrvata; bio je to »Hrvatski jezik« g. 1938/1939. pod uredništvom sveuč. profesora i akademika dra Stjepana Ivšića, a u izdanju Društva Hrvatski jezik u Zagrebu. Svakomu kojega zanima problematika našega suvremenoga književnog jezika možemo i danas preporučiti taj časopis u kojem je upravo najobilnija suradnja samoga urednika prof. Stjepana Ivšića, prvaka naše lingvistike. Ali taj je časopis bio kratka vijeka, izašlo je samo jedno godište.“ (Uredništvo Jezika, 1969. – 1970., str. 31.)

Povezanost je Hrvatskoga jezika i Jezika očita i duboka. Jezikovi urednici s poštovanjem govore o svom prethodniku Hrvatskom jeziku i njegovu uredniku Stjepanu Ivšiću – poštovanje je bilo obostrano pa je S. Ivšić sve do svoje smrti bio plodnim suradnikom Jezika.

Jezikov prethodnik – Ivšićev Hrvatski jezik

Ivšićev Hrvatski jezik izdavalo je Društvo »Hrvatski jezik«, osnovano u Zagrebu u veljači 1937.

„Društvu je svrha njegovanje hrvatskoga jezika, t. j. njegovo unapređivanje, čuvanje njegova duha i nastojanje oko pravilne njegove upotrebe na svim područjima govora i pisanja.“ (Pravila Društva »Hrvatski jezik«, 1938. – 1939., str. 29.)

Istu tu svrhu ima i HFD; jedan od ciljeva njegova osnivanja stalna je skrb o hrvatskom književnom jeziku. HFD osnovano je 1950., a osnivači HFD-a (Josip Torbarina, Zdenko Škreb, Veljko Gortan i Ljudevit Jonke)⁹ smatrali su da se

„U osobito teškom položaju nalazi hrvatski književni jezik bez potrebnih priručnika, bez znanstvene gramatike, bez rječnika suvremenoga književnog jezika, ali s mnogobrojnim infiltracijama sa svih strana. Potrebno je stoga osnovati časopis koji će se brinuti za njegovanje književnoga jezika, za njegovu standardizaciju i za suvremeno ocjenjivanje jezičnih vrednota.“ (Jonke, 1970. – 1971., str. 69.)

Osnutci dvaju društava vremenski su odmaknuti 14 godina – Društvo »Hrvatski jezik« osnovano je 16. svibnja 1936. (statutarno je zaživjelo 17. veljače 1937.),¹⁰ HFD

⁹ O neslužbenim sastancima osnivača HFD-a u zagrebačkoj kavani Medulić 1950. pišu Jonke (1970. – 1971.) i Škreb (1980.). Zbivanjima oko osnutka HFD-a sastanci u kavani svakako daju na tajnovitosti pa i romantičnosti.

¹⁰ O osnutku i trajanju Društva »Hrvatski jezik«, o članovima Odbora Društva i reakcijama u javnosti na društvo i na novopokrenuti časopis, vidi: Bašić, 2006.; Samardžija 2004., 2008., 2012.

osnovano je 14. veljače 1950. Između prvih brojeva dvaju časopisa prošlo je isto 14 godina – prvi broj Hrvatskoga jezika objavljen je 1938., a prvi broj Jezika 1952. U tom nepunom desetljeću i pol, Hrvatska je promijenila četiri države – iz jedne je Jugoslavije ušla u drugu prošavši kroz Banovinu i Nezavisnu Državu Hrvatsku. Jezične se prilike u prvoj i drugoj Jugoslaviji nisu promijenile pa su se Hrvati okupljali u društva za zaštitu hrvatskoga jezika (jer očito da jugoslavenske državne institucije to nisu mogle ili htjele) i pokretali časopise kojima je zadaća biti na braniču.¹¹

Uvodne su članke u obama časopisima, u Hrvatskom jeziku i u Jeziku potpisala uredništva, makar su ih pisali glavni urednici. Stjepan Ivšić, potpisan kao Odbor,¹² u Uvodnoj riječi govori o važnosti pravilnosti i čistoće hrvatskoga književnoga jezika, a tomu će se posvetiti časopis; navodi Nikolu Andrića (1911.), Vatroslava Rožića (1913.) i Tomu Maretića (1924.) kao autore jezičnih savjetnika i jezikoslovce i kulturnjake na braniču jezika hrvatskoga; poziva se na srodne časopise u drugim europskim zemljama, pa i na beogradski Naš jezik; napominje o osobitoj hrvatskoj tronarječnosti koja uz štokavštinu ima i bogatu kajkavštinu i čakavštinu.

Jezikovu je Uvodnu riječ napisao glavni urednik Ljudevit Jonke, potpisan kao Uredništvo. Jezikova se Uvodna riječ ne odmiče sadržajno u mnogome od Uvodne riječi u Hrvatskom jeziku – iste smjernice, ista imena, pa čak i iste činjenice. Ponešto je Jezik osuvremenjen novim činjenicama, ipak je prošlo 14 godina od Hrvatskoga jezika i jezikoslovni i politički uvjeti donekle su se promijenili. Tablica će zorno prikazati o kojim sličnostima ovdje govorim.

Usporedba dviju Uvodnih riječi jasno pokazuje nasljedovanje hrvatskih jezikoslovaca mlađega naraštaja na rad starijega naraštaja; mlađi naraštaj okupljen oko Jezika nastavlja što su Društvo »Hrvatski jezik« i Stjepan Ivšić započeli. Ipak, pomaci su u Jeziku očiti i očekivani, 14 je godina mlađi i suvremeniji, kroatistika je ipak odmaknula od Ivšićeva doba.

Na prvom su mjestu u obama časopisima pravilnost i čistoća hrvatskoga jezika i to književnoga jezika, dakle, riječ je o normativnim časopisima. Ta se normativnost prepoznaje posredno u radovima koje je objavljivao Hrvatski jezik, a u Jeziku je izrijekom navedena u podnaslovu – časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika.

Isti su savjetodavci spomenuti u objema Uvodnim riječima, ali ipak Jezik odrješito ostavlja vukovca Maretića po strani – bez obzira na „veliku pojavu“ on je ipak zabavljen narodnim jezikom, a u Jeziku će biti riječi o književnom (standardnom) jeziku. Hrvatski jezik, poniknuo u doba potpune vladavine hrvatskih vukovaca, nije u tom smislu izričit. Ivšić je ipak odgojen na mladogramatičarskoj tradiciji i vukovskim

¹¹ Misli se, dakako, na upotrebu i značenje riječi *branič* kao u Nikole Andrića u njegovu Braniču hrvatskoga jezika iz 1911.

¹² Predsjednik je Odbora Tomo Maretić, potpredsjednik Stjepan Ivšić, članovi Odbora: F. Fancev, F. Heffler, B. Jurišić, V. Radonić, M. Stojković, P. Tijan, M. Ujević, M. Strašek. (Podatci prema Samardžija, 2004.)

	Uvodna riječ, Hrvatski jezik (Odbor, 1938.)	Uvodna riječ, Ježik (Uredništvo, 1952.)
pravilnost i čistoća hrvatskoga književnoga jezika	„...ono što se u širokom značenju riječi zove jezična čistoća i pravilnost... časopis „Hrvatski jezik“ koji će donositi kraće članke i različite bilješke o jeziku.“ (str. 1. – 2.)	„Naš će časopis u prvome redu donositi rasprave i članke o čistoći i pravilnosti suvremenoga književnog jezika.“ (str. 2.)
jezično savjetodavstvo na braniču hrvatskoga jezika	„No čuvari našega jezika nijesu mirovali, nego su se javljali nastojeći da zlo, koliko mogu, i sami uklone i druge na obranu potaknu: dr. Nikola Andrić ¹³ ustaje nekoliko puta, da suzbije rusizme i galicizme, što su nagrnuli k nama preko beogradske štampe; prof. Rožić neumorno slaže nove rukoveti svojih barbarizama i videći, da je starac sam preslab, poziva da se osnuje društvo za obranu jezika; prof. Maretić, pisac nekadašnjega „Filologičkoga iverja“, izdaje sad „Jezični savjetnik“ i namjenjuje ga jednako Hrvatima i Srbima držeći, da njegova svjeta treba i s ovu i s onu stranu Save.“ (str. 1.)	„U posljednjem razdoblju lingvističkih nastojanja oko čistoće našega književnoga jezika uz Vatroslava Rožića i dra. Nikolu Andrića valja u prvom redu istaći veliku pojavu našeg jezičnog kodifikatora i purista, dra. Tomu Maretića. Ali, ipak, bacivši i samo letimičan pogled na taj rad, mi ćemo brzo uočiti da je predmet naših lingvista u prvom redu bio narodni jezik, povijest jezika i dijalekti, sve korisna područja lingvističke djelatnosti. Ali je pritom bilo dobrim dijelom zanemareno proučavanje suvremenog književnoga i pjesničkoga jezika, ne ćemo biti preuzetni, ako sada ova pitanja istaknemo u prvi red.“ (str. 2.)
srodni časopisi	„Ovakvih časopisa ima i drugdje: imaju ga Česi, Poljaci, Bugari i dr., a u Beogradu izlazi već petu godinu časopis „Naš jezik“, u kojem se javljaju i Hrvati.“ (str. 2.)	„Časopisi za kulturu književnoga jezika izlaze već u Beogradu i u Sarajevu. Beogradsko kulturno središte nastavilo je 1949. izdavanje časopisa „Naš jezik“ (Izdaje ga Srpska akademija nauka, Institut za srpski jezik). Sarajevsko kulturno središte počelo je 1949. izdavati časopis „Pitanja savremenog književnog jezika“. (Izdaje ga Institut za savremeni jezik pri Višoj pedagoškoj školi u Sarajevu).“ (str. 2.)
tri hrvatska narječja	„No mi imamo i svojih osobitih potreba, što ih mi, stojeći im bliže, možemo i bolje smotriti; tu su na pr. neka pitanja o odnosu našega književnoga jezika spram našega čakavskog i kajkavskog dijalekta; jer, ne treba zaboraviti, da je iz čakavske i kajkavske kolijevke izišao velik broj naših pisaca koji štokavskoga govora nijesu naučili iz usta štokavskoga seljaka, nego ponajviše u školi, iz knjiga i u općenju s obrazovanim štokavcima.“ (str. 2.)	„No zagrebačko kulturno središte ima i svojih posebnih teškoća i potreba, kojih nema Beograd ni Sarajevo, jer su svi kulturni radnici Beograda i Sarajeva iz štokavskih krajeva, a zagrebački nisu. Oni su u velikom dijelu čakavci i kajkavci, pa će se naš časopis morati obazirati i na tu činjenicu, pogotovo zato što je i stara hrvatska književnost pisana na sva tri narječja.“ (str. 2.)

¹³ Zajednički je boljitak i boljitak hrvatske kulture i jezika osobito rukovodio Ivšića; primjerice, poznata je njegova oštra i ne uvijek akademska rasprava s Nikolom Andrićem (Vince, 1983.), svojevrsno odricanje od nacionalnih i političkih pogleda Tome Maretića (Ivšić, 1938.) a ipak, obojicu je uvrstio u časopisni uvodnik: nije smatrao da pripadaju povijesnoj ropotarnici samo zato što njihovi jezikoslovni pogledi nisu uvijek isti i što su na jezikoslovnoj pozornici mladi naraštaji.

pogledima na jezik.¹⁴ Ipak na stranicama Hrvatskoga jezika čitamo o književnom jeziku, o stilskoj razvedenosti književnoga jezika, primjerice – Ivšić piše o pravopisu, novinskom stilu, biblijskom stilu, općenito o književnom jeziku,¹⁵ Hamm piše o jeziku u školama,¹⁶ Jurkić o javnim zagrebačkim nazivima,¹⁷ Guberina u strukturalističkom smislu razlikuje govor i jezik,¹⁸ Barac piše o poimanju književnoga jezika u 19. st.¹⁹ – sve su to pitanja koja se izravno tiču književnoga (standardnoga) jezika u suvremenom smislu. Na mnoga od tih pitanja i danas odgovaramo, osobito u Jeziku. Ivšićevu je temu iz Hrvatskoga jezika (Ivšić, 1938.) o nepostojanom *e* (I naša o Mačku) razradio u Jeziku Stjepan Babić (1954.), a nedavno je mladi kolega Alen Orlić (2012.) uspješno proširio tu temu suvremenim primjerima, isto tako radom u Jeziku; jezični savjeti Tome Matića o mocijskim parnjacima (*gospođa doktor* i *gospođa profesor*) ili o leksičkim posebnostima hrvatskoga jezika (*uvjet* i *uslov*) aktualni su i danas i o njima se pisalo i na stranicama Jezika. Gdje god da zahvatimo u Hrvatski jezik, prepoznat ćemo i Jezikove napore prema pravilnosti i čistoći hrvatskoga jezika – dakle prema stabilnoj normi – a ti su napori naravni za svaki književni jezik. Ljudevit Jonke u Jeziku je stabilnost norme postulirao praškim načelom o elastičnoj stabilnosti književnoga jezika.²⁰

U pobrajanju srodnih časopisa, Jeziku se vidokrug očito suzio – jezikoslovni je prostor, od Ivšićeva europskoga, Jonkeu sužen na jugoslavenski. Danak je to svomu vremenu koji su oba urednika, svaki na svoj način, platili.²¹ Ipak, uski jugoslavenski prostor otkriva nam zanimljivu činjenicu – samo je u Hrvatskoj časopis za normu (kulturu) hrvatskoga jezika u rukama neovisnih intelektualaca – drugdje takve časopise objavljuju (državne) institucije, a u Hrvatskoj entuzijasti okupljeni u društvo. Je li tomu tako jer se jezikoslovni pogledi o hrvatskom jeziku u većine hrvatskih jezikoslovaca razlikuju od institucionaliziranih ili je tomu tako jer institucije ne zanima hrvatski jezik sam po sebi? U Ivšićevo, Jonkeovo i Babićevo vrijeme ta je neovisnost osobito bila važna jer je omogućavala slobodu pisanja i objavljivanja –

¹⁴ Opširnije vidi: Ham, 2012. – 2013.

¹⁵ Etimologija i fonetika u hrvatskom pravopisu, Novine i evropeizacija našega jezika, „Ogledi“ Sovićeva prijevoda „Staroga zavjeta“, Hrvatski književni jezik

¹⁶ Hrvatski jezik na srednjim školama

¹⁷ Filološka šetnja Zagrebom

¹⁸ Govorni jezik i pisani jezik

¹⁹ Demetrove misli o književnom jeziku

²⁰ Opširnije vidi: Vuković (2007.)

²¹ Sudbine su bile teške, i Ivšića i Jonkea progonio je režim (Ivšića, osim u Titovoj Jugoslaviji, i u doba NDH). Opširnije: Moguš (1996.), Jonke (2007.), Babić (2009.). Ivšićev je progon razlogom što je Hrvatski jezik dugo bio na rubnici hrvatskoga jezikoslovlja. Rehabilitacijom Ivšićevom i o Hrvatskom jeziku počelo se pisati. Ipak, obuhvatna ocjena i opis političkoga i jezikoslovnoga vremena, autora i tema u Hrvatskom jeziku nije do sada napisana. Na Filozofskom je fakultetu u Zagrebu 2014. prihvaćena doktorska tema o časopisu Hrvatski jezik i nadamo se tim doktoratom dobiti cjelovit i jezikoslovlju potreban opis okolnosti nastanka Hrvatskoga jezika i same časopisne građe.

Hrvatski je jezik bio oaza slobodne hrvatske jezikoslovne misli, a časopis Jezik još uvijek to i jest.

Hrvatska je trodijalekatnost prisutna od početaka normizacije hrvatskoga jezika pa je na razini očekivanja da će i normativni časopisi uzeti u obzir tu važnu činjenicu hrvatske kulture i jezika. U Jeziku je ta činjenica izvrsno i objašnjena – ono što Hrvate (jezično) drži na okupu jest njihova trodijalekatnost, a ono što štokavce nehrvate (jezično) drži na okupu jest štokavski ekskluzivizam. Oba su časopisa postavila hrvatsku tronarječnost u svoje uvodnike, međutim ni jedan se od časopisa ne bavi dijalektologijom – dakle, bez obzira na to što hrvatska tronarječnost nije užom časopisnom temom, oba su je časopisa istaknula kao neprijeporni dio hrvatskoga književnoga jezika.

Hrvatski su jezikoslovci, od početaka jezikoslovne misli u nas, gradili književni jezik tako što su polagali na postojeće temelje. Mlađi su se naraštaji oslanjali na starije, naprijed se išlo uz poštovanje tradicije – tako su pisane hrvatske gramatike, rječnici i pravopisi. Takav se naravni put hrvatskoga književnoga jezika prekidao tek nasilnim političkim upadima u hrvatski jezik kada je unitaristička politika u hrvatski književni jezik pokušala usaditi Hrvatima kulturno tuđe i neprihvatljive sastavnice.²² Otpor tomu sazeo se u Hrvatskom jeziku, a poslije u Jeziku:

„Jednom je već kod Hrvata izlazio časopis za kulturu književnoga jezika. »Hrvatski jezik«, 1938. – 1939., pod uredništvom dra. Stjepana Ivšića. Taj je časopis bio kratka vijeka, i to nas obvezuje, i lingvističke i književne radnike, kao i našu javnost, da priornemo radom i pretplatom uz naš novi časopis, da bi on mogao što dulje vršiti svoj korisni zadatak. Samo dulje postojanje ovakva lista može dati trajnije rezultate.“ (Uredništvo, 1952., str. 2.)²³

Mirne duše možemo reći da se i u hrvatskim časopisima za kulturu hrvatskoga jezika prepoznaje isto nasljedovanje, isti temelj i ista nadgradnja kao i u gramatičkoj, rječničkoj i pravopisnoj gradbi hrvatskoga književnoga jezika.

Sudbine

Biti urednikom časopisa Jezik koji u podnaslovu ima zadani okvir hrvatskoga književnog jezika u razdoblju jezičnoga unitarizma u Titovoj Jugoslaviji, u vremenu političkih pritisaka i neslobode, nije bilo lagano. Urednici su Jezika podnosili i podnose svoj teret, svaki na svoj način. Lj. Jonke bio je na sudskoj klupi zbog Deklaracije

²² Najočitije je to bilo u pravopisima, a najgrublji su primjeri kršenja hrvatske jezične samostalnosti i samosvojnosti Pravopisno uputstvo (1929.) i Pravopis hrvatskosrpskoga jezika (1960.). Prvo je učinak potiranja hrvatstva u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, a drugo učinak stvaranja izmišljene jugoslavenske nacije.

²³ Ne treba se čuditi što se uz pokretanje časopisa govori o pretplati – časopis kojemu izdavač nije državna institucija s redovitim prihodima iz državne blagajne, doslovce je ovisan o svojim pretplatnicima. Tako je i Jeziku danas.

o nazivu i položaju hrvatskoga jezika, a S. Babiću poslije Hrvatskoga proljeća nije bilo dopušteno biti urednikom Jezika pa je neko vrijeme uređivao Jezik iz sjene.²⁴ Ni Jezikovi autori nisu bili bolje sreće, bilo je zabranjenih autora – Mate Šimundić i Alija Nametak,²⁵ a odnedavna imamo i sudski tuženu autoricu.²⁶

Prvih 17 godišta Jezika i 17 teških godina iznio je Lj. Jonke na svojim leđima – postao je Jezikovim urednikom samo dvije godine prije Novosadskoga dogovora, a urednikovanje je napustio dvije godine poslije Deklaracije. Posljednji je rad u Jeziku Lj. Jonke objavio u listopadu 1978., a bio mu je to i posljednji objavljeni rad za života – preminuo je nakon pola godine, 15. ožujka 1979. Može se mirne duše reći da je Lj. Jonke Jezikov suradnik ostao sve do svoje smrti.²⁷

Lj. Jonkea naslijedio je na mjestu glavnoga urednika S. Babić. Naravno, bilo je vremena kada uredniku nisu cvale ruže, ali Jeziku je uz njegovo urednikovanje uvijek dobro išlo. Od 1972. pa do 1975. S. Babić bio je tajni glavni urednik, „ilegalni“. Naime, partijska je organizacija Filozofskoga fakulteta smatrala da S. Babić, nepar-tijac i hrvatski nacionalist, ne može biti na takvom mjestu kao što je urednikovanje Jezikom, pa je morao napustiti svoje uredničko mjesto – tih je godina u Jezikovu impresumu umjesto imena S. Babića bilo napisano ime B. Finke kao odgovornoga urednika.²⁸ Taj je korak bio samo formalan – Jezik i svoju obvezu prema Jeziku S. Babić nije napuštao, niti ju je tko drugi prihvaćao, pa je sadržajno sve bilo po starom. U tom se našem teškom hrvatskom vremenu sedamdesetih godina, jedno sâmo stopilo s drugim – urednik sa svojim časopisom i časopis sa svojim urednikom, a zbog toga jer su od početka bili jednaki – oboje u naporu oko *stabilnosti, izražajnosti i ljepote književnoga jezika svih Hrvata*.

Mjesto je glavne i odgovorne urednice Jezika Sanda Ham preuzela 2005.²⁹ Lakše jest nego što je to bilo Lj. Jonkeu ili S. Babiću, međutim naše demokratsko i slobodarsko vrijeme (barem bi takvim trebalo biti u slobodnoj Hrvatskoj) ipak nosi svoj

²⁴ Da ni danas nije sve onako kako bi trebalo biti, pokazuje činjenica da ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje od HFD-a traži da smijeni glavnu urednicu Jezika zbog okolnosti vezanih uz činjenicu da Jezik objavljuje kritiku Institutova pravopisa.

²⁵ Opširnije vidi: Babić, 1996., str. 25.

²⁶ To što se danas događa Jezikovoju autorici Nataši Bašić nije se dogodilo u dugoj Jezikovoju povijesti ni jednomu autoru – ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, u ime ustanove kojoj je na čelu, pokrenuo je kazneni postupak za klevetu i nanošenje štete časti i ugledu protiv N. Bašić zbog članka objavljenoga u 1. – 2. broju 61. godišta Jezika. To je prvi put nakon suđenja Lj. Jonkeu zbog Deklaracije iz 1967. da hrvatski jezikoslovac kazneno odgovara zbog svojih jezikoslovnih uvjerenja i vrijednosnih sudova. Međutim, prvostupanjskom je presudom optužba odbačena u korist N. Bašić, ali kako to nije pravomoćna presuda, ovdje ju ne ću komentirati.

²⁷ O teškoj Jonkeovoj sudbini i osobnom pogledu na očev i obiteljski privatni život uz stalne političke pritiske, piše njegov sin Mladen Jonke u Jeziku (Jonke, 2007.).

²⁸ Tako je zabilježeno i u Bibliografiji Jezika i u Hrvatskom leksikonu pa je prema tim podatcima S. Babić urednik Jezika 27 godina što je samo formalno točno, ali ne i sadržajno.

²⁹ Moji su suurednici, u vrijeme pisanja ovoga rada, Stjepan Babić i Mile Mamić. U Uredničkom su vijeću Radoslav Katičić i Stefan Rittgasser.

križ. U našem bi se vremenu književni jezik trebao slobodnije razvijati, a znanstveni bi časopisi trebali imati potpunu slobodu (dakako onu koja je u okvirima dobrih običaja i moralnih vrijednosti). Međutim, svjedočili smo 2012. nasilnom političkom raspuštanju Vijeća za normu, a već 2013. izbacivanju jednoga pravopisa iz škola da bi se uveo drugi.³⁰ O svem je tom Jezik pisao, a urednici i suradnici Jezika istupali su u javnosti zauzimajući se za povratak Vijeća. Svoj smo obljetnički trobroj 2013. (uz 60. godišće) posvetili Vijeću za normu objavivši dokumentaciju Vijeća, smatrajući da dokumenti Vijeća nisu važni samo za hrvatsku trenutačnu jezičnu situaciju, nego i za jezičnu povijest. U prošlom smo godištu Jezika nastavili pisati o pravopisnim pitanjima, kritizirajući način donošenja novoga hrvatskoga pravopisa i konkretna pravopisna rješenja.³¹

Valja napomenuti da se u Jeziku pisalo o svim hrvatskim pravopisima, obično oštro i otvoreno. Za Jonkeova je urednikovanja, zbog kritike novosadskoga pravopisa,³² dvobroj 3. – 4. iz 1970. povučen iz tiska (otisnut je ponovno, u slobodnoj Hrvatskoj, uz obilježavanje 50. Jezikove godišnjice); za Babićeva je urednikovanja vrlo oštro kritiziran Anić-Silićev pravopis iz 2001., za mojega je urednikovanja objavljivana isto tako oštra i nepomirljiva kritika pravopisnih zbivanja iz 2000. i 2001., a objavljena je i kritika Babić-Ham-Moguševa pravopisa. Nitko nije tražio smjene glavnih urednika zbog objavljenih kritikâ ili prijetio tužbom. Poštovala se sloboda pisane riječi, Jezikova neovisnost, tradicija i ugled.

Iz svega se vidi da je urednički smjer Jezika i danas isti onaj koji mu je zacrtao još Lj. Jonke, a koji je slijedio i zaoštrio S. Babić. Jezik izlazi i dalje, ima svoje čitatelje, svoje autore i svoje poštovatelje. Potreban je hrvatskoj jezičnoj kulturi. Prilike su danas u Jeziku doista teške – Jezikov izdavač, HFD, društvo je entuzijasta i zaljubljenika u hrvatsku kulturu i jezik, a časopis doista radi u nepovoljnim materijalnim uvjetima. Naime, Jeziku već drugu godinu izostaje dotacija Ministarstva

³⁰ Iz škola je izbačen Hrvatski školski pravopis Babić-Ham-Mogušev da bi se uveo Institutov Hrvatski pravopis. Budući da nije bilo stručnih zamjeraka Hrvatskomu školskomu pravopisu, može se reći da je ministar Jovanović dekretom izbacio jedan pravopis iz škola i dekretom uveo drugi. Na isti su način i izdavači školskih priručnika prošli – dekretom im je određeno da u novim udžbenicima imaju primijeniti i novi pravopis. O tom se vrlo otvoreno i izravno piše u prošlom godištu Jezika.

³¹ Odgovor je na to doista neočekivan – neugodni i uvrjedljivi novinski članak u Jutarnjem listu: „Uredništvo predvođeno Sandom Ham Pravopis naziva Jovanovićevim, dok njegov glavni urednik razmišlja o tužbi. Uredništvo časopisa Jezik odbija prihvatiti Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, već naširoko prihvaćen i među stručnjacima i među izdavačima. Tekstove u prvom ovogodišnjem dvobroju, za ožujak, lektorirali su po svom. Štoviše, objavili su tematsku cjelinu s više članaka kojima osporavaju i nov službeni pravopis i njegove autore.“ Činjenicu da Jezik ostaje pri pravopisnim načelima za koje se njegovi urednici zauzimaju, Jutarnji je list skandalizirao kao da je riječ o nečem protuzakonitom ili zabranjenom, a ne normalnom slobodnom i demokratskom izboru urednika Jezika. <http://www.jutarnji.hr/pravopisni-rat--za-casopis-jezik-novi-je-pravopis-radna-kupusara/1189040/>

³² Nije riječ o izravnoj kritici nego neizravnoj i afirmiranjem hrvatske pravopisne tradicije – dvobroj donosi ocjene Hrvatskoga pravopisa Babić-Finka-Moguševa.

znanosti, a kako Jezik udovoljava uvjetima koje postavlja Ministarstvo, čini se da razlozi uskrate financiranja nisu stručne naravi.

I na kraju, evo i jedne zanimljivosti, ali i dokaza popularnosti i međunarodne recepcije našega Jezika – postao je 2013. temom magistarskoga rada u Češkoj: Sociolingvistička tematika na stranicama hrvatskoga časopisa Jezik.³³ Dakako, recepcija je časopisa u magisteriju pohvalna.

Literatura

- Andrić, Nikola, 1911., Branič jezika hrvatskoga, Kraljevska zemaljska tiskara, Zagreb, pretpisak 1977., Pergamena, Zagreb
- Babić, Stjepan, 1954., Deklinacija slavenskih imena s nepostojanim *e*, Jezik, god. 3., br. 1., str. 6. – 10.
- Babić, Stjepan, 1980., „Jezik“ – časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Spomenica Hrvatskoga filološkoga društva 1950. – 1980., HFD, Zagreb, str. 75. – 88.
- Babić, Stjepan, 1990., Hrvatski jezik i »Jezik« danas, Jezik, god. 38., br. 1., str. 1. – 3.
- Babić, Stjepan, 1996., Petnaestak cveba iz Jezikova uredničkoga kuglofa, Jezik, god. 44., br. 1., str. 24.
- Babić, Stjepan, 2004., Hrvanja hrvatskoga, ŠK, Zagreb
- Babić, Stjepan, 2005., Temelji hrvatskomu pravopisu, ŠK, Zagreb
- Babić, Stjepan, 2009., Hrvatski jezik slavonskih pisaca, Udruga građana Baština, Slavonski Brod
- Babić, Stjepan, Finka, Božidar, 1970., Promjena uredništva, Jezik, god. 18., br. 2., str. 33. – 34.
- Bašić, Nataša, 2006., Vukovci i hrvatski jezični standard, doktorski rad u rukopisu, Filozofski fakultet, Osijek
- Bašić, Nataša, 2007., Ljudevit Jonke i jugoslavenski jezični unitarizam, Jezik, god. 54., br. 4., str. 129. – 139.; god. 54., br. 5., str. 161. – 173.
- Brozović, Dalibor, 1996., Uloga časopisa Jezik u hrvatskom jezikoslovlju, Jezik, god. 44., br. 2., str. 42. – 53.
- Damjanović, Stjepan, 2012., Stjepan Ivšić, Rasprave i članci, Stjepan Ivšić, Josip Hamm, Rasprave i članci, MH, Zagreb
- Ham, Sanda, 2001., Uz 30. obljetnicu urednikovanja S. Babića, Jezik, god. 48., br. 4., str. 153. – 156.
- Ham, Sanda, 2004., 50 godišta časopisa Jezik, Jezik, god. 51., br. 1., str. 1. – 3.
- Ham, Sanda, 2007., Ljudevit Jonke kao Jezikov urednik i suradnik, Jezik, god. 54., br. 3., str. 86. – 93.
- Ham, Sanda, 2011., Stjepan Babić, Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, HAZU, Zagreb – Osijek, str. 97. – 125.
- Ham, Sanda, 2012. – 2013., Suvremeno jezikoslovlje o Ivšićevu odnosu prema hrvatskom književnom jeziku, Jezik, god. 59., br. 5., str. 186. – 196.; god. 60., br. 1., str. 25. – 31.

³³ Masarykova univerzita Filozofická fakulta, Ústav slavistiky Chorvatský jazyk a literatura, Bc. Zdenka Machaňová, Sociolingvistická témata na stránkách chorvatského časopisu Jezik, Magisterská diplomová práce, Vedoucí práce: Mgr. Pavel Krejčí, Ph.D., 2013. http://is.muni.cz/th/216246/ff_m/Magisterska_prace.txt

- Ivšić, Stjepan, 1939., I naša o »Mačku«, Hrvatski jezik, god. 1., br. 2. – 3., str. 50. – 54.
- Ivšić, Stjepan, 1939., Moj posljednji oproštaj s drom. T. Maretićem, Savremenik, god. XXVII., br. 1., str. 272. – 274.
- Jonke, Ljudevit, 1954. – 1955., Godišnja skupština Hrvatskog filološkog društva, Jezik, god. 3., br. 3., str. 96.
- Jonke, Ljudevit, 1961. – 1962., Deveto godište »Jezika«, Jezik, god. 9., br. 1., str. 25.
- Jonke, Ljudevit, 1961. – 1962., Promjena u nazivu časopisa, Jezik, god. 9., br. 1., str. 32.
- Jonke, Ljudevit, 1965. – 1966., Problem norme u hrvatskosrpskom književnom jeziku, Jezik, god. 13., br. 1., str. 8. – 15.
- Jonke, Ljudevit, 1967. – 1968., Petnaesto godište Jezika, Jezik, god. 15., br. 1., str. 2.
- Jonke, Ljudevit, 1970. – 1971., Početni koraci Hrvatskoga filološkoga društva, Jezik, god. 18., br. 3., str. 69. – 72.
- Jonke, Ljudevit, 1978. – 1979., Zasluge i slabosti hrvatskih vukovaca, Jezik, god. 26., br. 1., str. 5. – 13.
- Jonke, Mladen, 2007., Uspomene na Ljudevita Jonkea, O Ljudevitu Jonkeu iz obiteljskoga sjećanja, Jezik, god. 54., br. 4., str. 147. – 153.
- Maretić, Tomo, 1924., Hrvatski ili srpski jezični savjetnik, L. Hartman, S. Kugli, Zagreb
- Moguš, Milan, 1966., Stjepan Ivšić i Akademija, Stjepan Ivšić i hrvatski jezik, 1996., str. 85. – 93., MH Ogranak Orahovica, Zagreb
- Odbor, Uvodna riječ, 1938., Hrvatski jezik, god. 1., br. 1., str. 1. – 2.
- Orlić, Alen, 2012., Nepostojano e, Jezik, god. 59., br. 4., str. 144. – 150.
- Pravila Društva »Hrvatski jezik«, 1938., Hrvatski jezik, god. 1., br. 1., str. 29. – 32.
- Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika s pravopisnim rječnikom, izradila Pravopisna komisija, 1960., MH – MS, Zagreb – Novi Sad
- Pravopisno uputstvo, 1929., Prosvetni glasnik, god. XLV., br. 9., str. 747. – 771., Beograd
- Rožić, Vatroslav, 1913., Barbarizmi u hrvatskom jeziku, L. Hartman, S. Kugli, Zagreb
- Samardžija, Marko, 2004., Iz triju stoljeća hrvatskoga književnog jezika, Drugo prošireno izdanje, HSN, Zagreb
- Samardžija, Marko, 2008., Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, HSN, Zagreb
- Samardžija, Marko, 2012., Hrvatski jezik i pravopis od ujedinjenja do kraja Banovine Hrvatske, 1918. – 1941., ŠK, Zagreb
- Skok, Petar, 1952., O jezičnoj kulturi, Jezik, god. 1., br. 1., str. 3. – 9.
- Škreb, Zdenko, 1980., Povijest Hrvatskoga filološkog društva 1950. – 1980., Spomenica Hrvatskoga filološkoga društva 1950. – 1980., HFD, str. 9. – 28., Zagreb
- Uredništvo, 1952., Uvodna riječ, Jezik, god. 1., br. 1., str. 1. – 2.
- Uredništvo »Jezika«, 1969. – 1970., Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Jezik, god. 17., br. 1., str. 31. – 32.
- Uredništvo, 1992., Jezik u ratnim prilikama, Jezik, god. 39., br. 3., str. 64.
- Vince, Zlatko, 1983., Polemika Ivšić – Andrić oko „Branika jezika hrvatskoga“, Filologija, god. 11., str. 218.
- Vuković, Petar, 2007., U pozadini načela „Piši kao što dobri pisci pišu“, Jezik, god. 54., br. 3., str. 109. – 118.

Sažetak

Sanda Ham, Filozofski fakultet, Osijek

UDK 81'27:811.163.42, pregledni rad

primljen 2. veljače 2015., prihvaćen za tisak 15. veljače 2015.

The Periodicals Hrvatski jezik and Jezik

The paper discusses the tradition of Croatian linguistic normative periodicals beginning with Ivšić's periodical *Hrvatski jezik* and continued with *Jezik*, periodical for the culture of Croatian standard language. There is a description of the programme guidelines of both periodicals that are also recognized as the guidelines of modern Croatian linguistics: purity and regularity of the Croatian language, reliance on the tradition, appreciation of Croatian as a tridialectal language. Through the personalities of Ljudevit Jonke, Stjepan Babić and Sanda Ham as editors of *Jezik*, the paper discusses the strong Croatian editorial politics and the reactions of Croatian linguists on topical events in the language. This primarily means the resistance against unitarianist pressure which, in the times of Jonke and Babić, posed a great threat for the Croatian language. Furthermore, the paper deals with the important role of the periodical *Jezik* in forming the culture of Croatian standard language and shaping the relation of the Croatian cultural community and of Croatian general public towards the Croatian language.

OVLADAVANJE SINONIMIMA U ŠKOLSKOME RAZDOBLJU JEZIČNOGA RAZVOJA GOVORNIKA HRVATSKOGA JEZIKA

Bernardina Petrović i Jelena Vignjević

Sinonimija kao paradigmatški značenjski odnos

dnosi među riječima na paradigmatškoj razini obuhvaćaju članove iste gramatičke kategorije koji u nekim svojstvima pokazuju sličnosti, a u nekima različitosti. Odnos sinonimije jedan je od njih. Leksemi u odnosu sinonimije jesu sinonimi ili suznačnice¹ jer je sinonimija „leksička pojavnost utemeljena na asocijativnom povezivanju različitih leksema koji imenuju iste ili bliske semantičke sadržaje“ (Petrović, 2005.: 125.). Prilazeći s pragmatičke i kognitivističke pozicije, Murphy (2008.) paradigmatške odnose među riječima tumači kao neovisne i izdvoji-

¹ Sinonime je kao „riječ suznačne“ opisao hrvatski jezikoslovac iz 19. st. Vinko Pacel (Petrović, 2006.: 43.). U hrvatskome se jezikoslovlju za sinonime još upotrebljavaju i nazivi *bliskoznačnice*, *sličnoznačnice*, *istoznačnice*.